

Vankilakirjastot – eilen, tänään, huomenna

Vankilakirjastojen kehittämistyöryhmän mietintö.-Helsinki: Oikeusministeriö, 1995.
- Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston julkaisuja 2/1995. 40 s., 7 liitettä.

Oikeusministeriö asetti vuonna 1994 työryhmän, jonka tehtävänä oli tehdä ehdotuksia vankilakirjastojen kehittämiseksi joko itsenäisinä vankilakirjastoina tai yhteistyössä kuntien kirjastojen kanssa. Työryhmän ehdotus valmistui maaliskuussa 1995.

Vankilakirjastojen kehittäminen on aika ajoin ollut keskustelun kohteena ja monia kehittämisehdotuksiakin on tehty vuosien kuluessa. Edellisen kerran laajempaa keskustelua käytiin 70-luvulla, mutta silloin ehdotukset hautautuivat kunnallisten kirjastojen valtionosuusuudistuksen alle. Tuolloinhan ehdotettiin vankilakirjastojen liittämistä osaksi kunnallisia kirjastoja.

Uusi keskustelu ja uudet toimenpiteet 90-luvulla ovat ainakin osittain seurausta parista kansainvälisestä vankilakirjastoja koskevasta suosituksesta. Euroopan Neuvosto julkaisi vuonna 1990 suositukset, kuinka vankien koulutus, kasvatusta ja vapaa-ajan toiminnot tulisi jäsenmaiden vankiloissa järjestää. IFLA hyväksyi vuonna 1992 vankilakirjastoille ohjeet, joissa käsitellään sekä vankilakirjastojen toiminnan perusteita että kirjastopalvelujen käytännön järjestelyjä. Myös UNESCO on yleisten kirjastojen toimintaa koskevassa julistuksessaan, joka on uusittu vuonna 1994, maininnut vankilojen kirjastopalvelut.

Edellä mainittujen suositusten lähtökohdista on normaalisuuden periaate. Myös Suomen lainsäädännön mukaan rangaistuksen täytäntöönpano on järjestettävä siten, että rangaistuksena on pelkkä vapaudenmenetyks. Rangaistuslaitoksen olot on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä vastaamaan yhteiskunnassa yleensä vallitsevia elinoloja, kuitenkin huolehtien laitoksessa pitämisen varmuudesta ja järjestyksen säilymisestä.

Kuten vapaassa yhteiskunnassa myös vankiloissa kirjastojen tulee olla koulutuksen, tiedon ja virkistystyksen keskuksia. Jos van-

geilla ei ole mahdollisuutta käyttää yleisiä kunnallisia kirjastoja, tulee kirjastopalvelut järjestää vankilaan.

Työryhmän ehdotukset kohdistuivat viiteen asiakokonaisuuteen.

1. Aukioloajat ja tilat

Työryhmän mielestä aukioloajat eivät vastanneet käyttäjien tarpeita. Kirjaston tulisi olla käytettävissä myös iltaisin ja viikonloppuisin. Päiväsaikaan suuri osa vangeista käy töissä. Kysymys on vankilan sisäisestä työn järjestelystä.

Kirjastotilojen tulisi olla keskeisellä paikalla ja riittävän suurilla. Vanhojen vankilarakennusten saneerauksissa tämä tulisi huomioida mahdollisuuksien mukaan. Uusien vankilatilojen rakentamisessa asian huomiointi on helppoa, jos kirjaston merkitys vankilatyössä on oivallettu.

2. ATK:n käyttö

Kuten kirjastoissa yleensä, myös vankilakirjastoissa tulee ottaa käyttöön tietotekniikka ja uudet tallenteet. Vankilakirjastojen kokoelmista tulisi nyt karsia vanhentunut aineisto. Sen jälkeen aineisto tulisi luetteloida tiedostoksi. Olisi käytännöllistä, jos vankilakirjastoilla olisi yhtenäinen kirjastojärjestelmä. On myös hyvä, jos vankilakirjastosta voidaan selata paikkakunnan yleisen kirjaston ja alueen maakuntakirjaston kokoelma- luetteloja ja käyttää valtakunnallisia tietokantoja. Yhteydet vankilan ulkopuolisiin tietolähteisiin olisivat ainoastaan kirjastosta vastaavan vankilahenkilökunnan käytössä. Vankien käytettävissä olisi vankilan oman kirjaston luettelo ja cd-rom tallenteet.

3. Yhteistyö yleisten kirjastojen kanssa

Työryhmä suosittelee, että vankilat ja kunnat tekevät ostopalvelusopimuksen, jossa vankila ostaa kunnalliselta kirjastolta lähinnä asiantuntijatyöt oman kirjastonsa jatkuvan kehittymisen varmistamiseksi. Tämä ehdotus perustuu oletukseen, että vankilakirjastoissa ei tule ainakaan lähitulevaisuudessa olemaan päätoimisia kirjastonhoitajia. Asiantuntijatyön oston ohella voivat jatkaa monet jo käytössä olevat paikkakunta-kohtaiset kirjaston ja vankilan yhteistyömuodot esim. kirjastoautopalvelut.

4. Kirjaston henkilökunta ja sen koulutus

Työryhmän mielestä tärkeintä on, että vastuu vankilakirjaston hoidosta on selkeästi annettu jollekin vankilan viranhaltijalle. Tämä vastuuvirkamies voi olla opinto-ohjaaja, kirjastovartija tai ylivartija. On välttämätöntä, että vastuuvirkamies on ensinnäkin kiinnostunut tehtävästä ja että hän saa tarvittavan täydennyskoulutuksen. Päivittäisessä kirjastotyössä on mahdollista käyttää apuna pitkäaikaisvankeja, joiden on myös saatava tehtäviin perehdyttävää koulutusta. Vankeinhoidon koulutuskeskus voi hyvin järjestää vankiloiden virkamiehille tarvittavaa täydennyskoulutusta.

Vankiloiden kirjastohoidon on siis tarkoitus kohentua esitetyllä kolmikantamallilla: vankilan kirjastovastaava, ammattiapu yleisestä kirjastosta, vankityövoima.

5. Aineiston hankinta

Juuri aineiston hankinnassa ja kokoelmien ylläpidossa vankilakirjastoihin tarvitaan yleisten kirjastojen ammatillista apua. Kokoelmia tulee kehittää suunnitelmallisesti. Kokoelmissa tulisi huomioida nykyistä paremmin asiakaskunnan tarpeet. Nuorille vangeille tulisi hankkia musiikkia ja sarjakuvalehtiä. Koska lukemisvaikeudet ovat erittäin tavallisia vangeilla, tulisi aineistossa olla myös selkokirjoja ja muuta vastaavaa aineistoa. Erityisesti vankilakirjaston tulisi tukea vankien opiskelua hankkimalla siinä tarvittavaa kurssikirjallisuutta ja käsikirjoja. Suomen vankiloissakin on yhä enemmän myös ulkomaalaisia, joiden palvelussa tarvitaan vieraskielistä aineistoa.

Koska vankilakirjastot ovat melko pieniä ja niiden asiakaskunta vaihtelee, on vankilakirjaston kokoelmatyö tehtävä vankilakohtaisesti. Myös yleisen kirjaston kanssa tehtävä yhteistyö on suunniteltava paikkakunta-kohtaisesti.

Työryhmän mietinnössä on liiteaineistona paljon hyödyllistä tietoa vankilakirjastoista. Liitteenä on 22 sivua Suomen vankilakirjastojen historiaa. Liitteenä on myös vankilakirjastojen toimintaa vuonna 1992 koskevan kyselyn vastaukset, niiden pohjalta tehty kehittämisehdotus, katsauksia muiden maiden vankilakirjastotyöstä sekä vankiloiden

lausunnot kehittämisehdotuksesta. Edelleen liitteenä on työryhmän työn yhteydessä kunnallisille kirjastoille tehdyn kyselyn yhteenveto, käänös Euroopan Neuvoston suosituksista sekä sopimusmalli vankilan ja kunnankirjaston kesken tehtävää yhteistyösopimusta varten.

Julkaisu on siis kokonainen tietopaketti suomalaisen vankilakirjaston historiasta, nykypäivästä ja kehittämissuunnitelmista.

Anneli Äyräs

Osallisen kulttuurianalyysi

Grossberg, Lawrence, Mielihyvän kytkennät: risteilyjä populaarikulttuurissa. Suom. ja toim. Juha Koivisto & Mikko Lehtonen & Ensio Puuskari & Timo Uusitupa. Tampere: Vastapaino, 1995.

”Mihin johdannon on määrä johdattaa? Tekijääkö? Projektiinko? Tiettyyn näkökantaan? Johonkin argumentaatioon? Vaiko tiettyyn kontekstiin? Onko johdannossa tarkoitus kertoa lukijoille, kuinka jäljempänä seuraavat tekstit tulisi ymmärtää? Mutta jos tämä on johdannon tehtävä, kuinka siinä sitten kerrotaan lukijalle, miten johdanto itse tulisi ymmärtää? --- Vaikka en tunnekaan oloani kaikkein mukavimmaksi, olen yhtä kaikki päättänyt olla torjumatta halua konstruoida oma henkilökohtainen, ammatillinen ja intellektuaalinen identiteettini.” (Grossberg 1995, 5.)

On virkistävää paneutua tieteelliseen tekstiin, jossa joku miltei anonyymi ’allekirjoittanut’ ei raportoi, mitä tässä tutkimuksessa ikään kuin kenenkään mitään tekemättä ’oli tavoitteena’ ja/tai ’saatiin tulokseksi’. Tämän hetken arvostetuimpiin kulttuurintutkijoihin kuuluva Lawrence Grossberg on persoona – ehkä jopa isolla P:llä. Hänellä on tausta, joka alkaa isovanhempien syntyperästä ja etenee toteamukseen, että vuodesta 1975 lähtien ’olen työskennellyt Illinoisin yliopistossa, vaikka aina en tiedäkään, miksi olen täällä” (s. 14). Hänellä on myös henkilökohtaisia mieltymyksiä, joiden hän tieteen retoriikan kirjoittamattomia lakeja uhmaten paljastaa vaikuttavan työhönsä: ”kirjoitan